

Beslutsfattare: Rektor Dokumenttyp: Styrande dokument Giltighetstid: tillsvidare	Beslutsdatum: 2022-06-13 Träder i kraft: 2022-06-13
Dokument som upphävs:	

Riktlinjer för exportkontroll vid Luleå tekniska universitet

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING	3
1.1	DOKUMENTETS SYFTE	3
2.	ÖVERGRIPANDE ANSVAR.....	4
2.1	INDIVIDUELLT ANSVAR FÖR FORSKARE, MEDARBETARE, UPPDRAGSTAGARE OCH ANDRA SOM DELTAR I UNIVERSITETETS VERKSAMHET.....	4
2.2	STÖDFUNKTIONER I EXPORTKONTROLLARBETET.....	4
3.	EXPORTKONTROLLRUTINER OCH FÖRSIKTIGHETSÅTGÄRDER	4
4.	ARBETSSÄTT FÖR EXPORTKONTROLL.....	5
4.1	INLEDNING	5
4.2	BEGREPPSFÖRKLARINGAR	5
4.2.1	<i>Export/Överföring</i>	<i>5</i>
4.2.2	<i>Exportör</i>	<i>5</i>
4.2.3	<i>Produkter med dubbla användningsområden (PDA)</i>	<i>6</i>
4.2.4	<i>Krigsmateriel (KM).....</i>	<i>7</i>
4.3	PROCESSEN VID EXPORTKONTROLL	7
4.3.1	<i>Identifiera export</i>	<i>7</i>
4.3.2	<i>Klassificering och riskbedömning.....</i>	<i>8</i>
4.3.3	<i>Besluta om tillstånd behövs.....</i>	<i>8</i>
4.3.4	<i>Ansöka om tillstånd eller andra åtgärder.....</i>	<i>8</i>
4.3.5	<i>Genomföra export.....</i>	<i>8</i>
5.	REGISTRERING, DOKUMENTATION OCH SEKRETESS	9
6.	INFORMATIONSSPRIDNING	9
7.	FYSISK SÄKERHET OCH INFORMATIONSSÄKERHET	9
8.	INKÖP OCH INFÖRSEL	10
9.	REVISION OCH UPPFÖLJNING	10
10.	RAPPORTERING	10
11.	BROTT MOT ELLER MISSTANKE OM ÖVERTRÄDELSE AV REGELVERKET FÖR EXPORTKONTROLL.....	10

1. Inledning

Produkter med dubbla användningsområden (PDA) är materiel som syftar till användning inom civil verksamhet, men som samtidigt besitter egenskaper som kan användas militärt.¹ Exempel på PDA är vissa kemikalier, IR-kameror, avancerade datorer, högteknologiska maskiner, mätinstrument och programvaror.² Även kunskap om tillverkning eller användning av teknik kan i sig utgöra PDA. Krigsmateriel (KM) är materiel som är särskilt utformad för militärt bruk samt tekniskt stöd till sådan krigsmateriel enligt regeringens föreskrifter.³

PDA i allmänhet kan spridas inom EU utan tillstånd. PDA får där emot inte enligt tvingande regelverk tillgängliggöras, transporteras, överföras, eller på annat sätt exporteras utanför EU utan exporttillstånd.⁴ Ansökan om tillstånd sker hos Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och målet är att tillstånd ska ges.⁵ Krigsmateriel är hårdare kontrollerat. Verksamhet som avser att tillhandahålla krigsmateriel måste alltid ha exporttillstånd som prövas av Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM).

Luleå tekniska universitet bedriver forskning och utbildning inom många områden, och med en forskningsinfrastruktur, som i vissa fall utgör PDA eller KM. Universitetets verksamhet har stark internationell anknytning och bedriver ett aktivt, strategiskt internationaliseringsarbete. Universitetet måste därför i all sin verksamhet säkerställa att all hantering av exportkontrollerade produkter, tjänster, tekniskt bistånd och information sker i enlighet med gällande lagstiftning och internationella överenskommelser på området.

1.1 Dokumentets syfte

Detta dokument bygger på EU-kommissionens rekommendation om interna efterlevnadsprogram för kontroll av handel med produkter med dubbla användningsområden⁶ och syftar till att säkerställa att Luleå tekniska universitet följer gällande regelverk eller internationella överenskommelser kopplade till exportkontroll.

I dokumentet finns en ansvarsöversikt och det beskrivs hur hanteringen av produkter som omfattas av exportkontroll ska ske. Vidare beskrivs hur arbetet med fortbildning, dokumentation, rapportering, revision och korrigerande åtgärder ska bedrivas för att säkerställa regelefterlevnad.

Dokumentet riktar sig till alla som deltar i verksamheten på Luleå tekniska universitet.

¹ Legal definition av produkt med dubbla användningsområden återfinns i artikel 2.1 rådets förordning (EG) nr 428/2009.

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821, bilaga I.

³ §1 Lag (1992:1300) om krigsmateriel

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821, bilaga I.

⁵ 4 § Lag (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.

⁶ Europeiska unionens officiella tidning L 338/1, kommissionens rekommendation (eu) 2021/1700 av den 15 september 2021.

2. Övergripande ansvar

Rektor är ytterst ansvarig för de delar av Luleå tekniska universitetsverksamhet som innefattar PDA, KM och exportkontroll. Rektor har delegerat visst ansvar, beslut och befogenheter gällande exportkontroll i enlighet med vid var tid gällande Rektors besluts- och delegationsordning.

2.1 Individuellt ansvar för forskare, medarbetare, uppdragstagare och andra som deltar i universitetets verksamhet

Den enskilda forskaren/medarbetaren/uppdragstagaren eller annan som deltar i universitetets verksamhet, ansvarar var och en för att följa gällande regelverk och hålla sig informerad om hur ärenden om exportkontroll ska hanteras. Den som på något sätt engagerar studenter, i utbildning, projektmedverkan eller i övrigt, ansvarar för att studenten är välinformerad om gällande bestämmelser inom området.

Var och en ansvarar även för att anmäla eventuella förändringar och nya behov avseende exportkontroll, samt eventuella förändringar därav, för de samarbeten, arbeten/projekt, handledning eller uppgifter som denne genomför eller hanterar. Om flera personer deltar gemensamt i samma export är det den som är ansvarig för forskningsprojektet eller arbetsuppgiften som ansvarar för att kontakta och bistå Exportkontrollsamordnaren.

2.2 Stödfunktioner i exportkontrollarbetet

Det ska finnas en Exportkontrollsamordnare inom universitetets verksamhetsstöd som ska ha särskild kompetens i frågor som rör PDA, KM och exportkontroll. Exportkontrollsamordnaren ska utgöra ett stöd till ledning, forskare/lärare på institutionerna i samband med exportkontroll i deras verksamhet. Exportkontrollsamordnaren ska förutom att bistå säkerhetschefen i sitt arbete, stötta och vara rådgivande i samband med klassificeringen och vid handläggning av ärenden rörande ansökan/anmälan om exportkontrolltillstånd samt i kontakten med ISP och andra myndigheter.

3. Exportkontrollrutiner och försiktighetsåtgärder

Institutionens behov av exportkontrollrutiner samt vilka försiktighetsåtgärder som är påkallade ska utredas. Prefekten ska utifrån detta besluta om vilka exportkontrollrutiner som behöver upprättas samt vilka åtgärder i övrigt som behöver vidtas. Rutinerna ska överensstämma med gällande regelverk och med innehållet i dessa riktlinjer.

Beslutet och övrig dokumentation ska diarieföras samt delges Exportkontrollsamordnaren, institutionens medarbetare samt övriga berörda.

Motsvarande åtgärder ska vidtas för Verksamhetsstödets räkning.

4. Arbetssätt för exportkontroll

4.1 Inledning

I detta kapitel tydliggörs olika begrepp samt vilka steg som ska genomföras i samband med exportkontrollprocessen. Till processen för exportkontroll hör även särskilda arbetsrutiner för hur detta ska genomföras vid universitetet. Vid handläggning av ärenden om exportkontroll gäller ”Riktlinjer för ärendehandläggning vid Luleå tekniska universitet”.

4.2 Begreppsförklaringar

Begreppen nedan är i regel definierade i lag. Nedan förklaringar ska närmast ses som hjälpande beskrivningar för att underlätta exportkontrollarbetet. Definitionerna så som de regleras i lag är de rättsligt gällande.

4.2.1 Export/Överföring

Med export avses när produkter, programvara eller teknik levereras fysiskt eller elektroniskt från ett land inom EU till ett land utanför EU. Export avser även konsulttjänster, instruktioner, publikationer, föreläsningar och utbildningar mm. Termen överföring används vid leverans inom EU⁷.

4.2.2 Exportör

Exportören kan vara en juridisk eller fysisk person. Det är universitetet som är den juridiska personen i dessa sammanhang och som därmed är den formellt ansvariga exportören. Det är således universitetet som innehar, exporterar eller överför sådan materiella eller immateriella tillgångar av typen PDA eller KM.

I vardagen är det normalt en fysisk person som utför exportaktiviteterna, en prefekt som beslutar, en forskare/lärare/uppdragstagare som beslutar att överföra eller överför eller medför programvara eller teknik med hjälp av elektroniska medier, men det kan även avse en fysisk person som tar med PDA i sitt personliga bagage vid resa till tredjeland eller transitering.

Med exportör menas i detta dokument den person som avser genomföra eller genomför en exportaktivitet.

⁷ Artikel 269 i EU:s tullkodex.

4.2.3 Produkter med dubbla användningsområden (PDA)

Av bilaga I av EU-förordning 2021/821⁸ framgår vad som klassas som PDA.

PDA är indelade i följande områden:

- *Kategori 0: Kärnmaterial, anläggningar och utrustning*
- *Kategori 1: Särskilda material och tillhörande utrustning*
- *Kategori 2: Materialbearbetning*
- *Kategori 3: Elektronik*
- *Kategori 4: Datorer*
- *Kategori 5: Telekommunikation och "informationssäkerhet"*
- *Kategori 6: Sensorer och lasrar*
- *Kategori 7: Navigation och avionik*
- *Kategori 8: Marint*
- *Kategori 9: Rymd och framdrivning*

Vissa mindre känsliga produkter återfinns inte i bilaga 1 till förordning (EU) 2021/821. Sådana produkter kan behöva exporttillstånd om dess slutanvändning helt eller delvis avses användas eller kan användas

- i samband med massförstörelsevapen,
- för militär slutanvändning (om landet är föremål för vapenembargo),
- som del eller komponent i militära produkter som har exporterats utan tillstånd.

För att förhindra att exportörer medvetet försöker kringgå lagens intention finns även en så kallad "Catch all"-bestämmelse som innebär att om exportören har kännedom att produkten/tekniken kan komma att användas till massförstörelsevapen så är den föremål för exportkontroll även om produkten ej finns upptagen på kontrollistan.

För att fastslå om en viss information eller vissa produkter, t.ex. ett forskningsresultat eller ett instrument, är PDA i lagens mening måste informationen eller produkten "klassificeras" i enlighet med gällande regelverk. Den som önskar att exportera ska med stöd av Exportkontrollsamordnaren genomföra klassificering, se punkt 5.4.2 nedan.

4.2.3.1 Undantag

I den svenska, europeiska och internationella lagstiftningen finns ett antal undantag från reglerna om exportkontroll. Undantag gäller information som består av grundforskning, är allmänt tillgänglig samt som måste delges i patentansökningar.

⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/821, bilaga I.

En bedömning om ett undantag är tillämpligt görs som en del i beredningen av klassificeringsärendet och ingår i dokumentationen i ärendet. Exportkontrollsamordnaren bistår institutionen i detta och för i förekommande fall dialog med ISP.

4.2.4 Krigsmateriel (KM)

Krigsmateriel definieras som vapen, ammunition och annan materiel som är avsedd för, anpassad för eller konstruerad för militär användning. Det är även materiel som är speciellt utformad för utveckling, tillverkning eller användning av krigsmateriel, liksom tillhörande dokumentation, programvaror. Ritningskopior, instruktioner m.m.

*”Verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel, uppfinningar rörande krigsmateriel och metoder för framställning av sådan materiel samt verksamhet som avser tillhandahållande av tekniskt bistånd till någon i utlandet får inte bedrivas här i landet utan tillstånd”.*⁹

Att inneha krigsmateriel kräver således inte exporttillstånd. Däremot krävs tillstånd vid import av material som omfattas av vapenlagen¹⁰ och lagen om brandfarliga och explosiva varor¹¹. Klassificeringen av krigsmateriel återfinns i bilagan till förordning (1992:1303) om krigsmateriel.

4.3 Processen vid exportkontroll

I dokumentet ”Arbetsrutiner för exportkontroll” förtydligas rutiner, rollfördelning och beslutsordning i processen med exportkontroll.

4.3.1 Identifiera export

Processen initieras av att Exportören har identifierat ett behov av eller en önskan om att exportera en produkt eller en tjänst och ska därför snarast kontakta Exportkontrollsamordnaren för att initiera en klassificeringsprocess som syftar till att klarlägga om exporten ska anmälas till ISP eller om exporttillstånd behövs.

⁹ §4 Lag om krigsmateriel (1992:1300).

¹⁰ Vapenlag (1996:67).

¹¹ Lagom brandfarliga och explosiva varor (2010:1011).

4.3.2 Klassificering och riskbedömning

Exportören ska klassificera och riskbedöma den aktuella exporten i samråd med Exportkontrollsamordnaren. Exportören svarar, med bistånd av exportkontrollsamordnaren, för utarbetande av dokumentation i form av en klassificerings- och riskrapport. Rapporten ska utmynna i en bedömning av om det är påkallat att göra en anmälan eller att söka exporttillstånd.

Exportkontrollsamordnaren kan, i egenskap av universitetets kontaktperson, kontakta ISP eller strålskyddsmyndigheten för rådgivning vid klassificeringen om så är påkallat.

4.3.3 Besluta om tillstånd behövs

Klassificerings- och riskrapporten utgör, tillsammans med eventuellt slutanvändarintyg, underlag för prefektens beslut att göra anmälan, söka exporttillstånd eller att fastslå att sådana åtgärder inte behövs.

Det noteras således att även s.k. friklassningar, dvs. ett beslut att fastställa att exporten inte utgör PDA eller KM ska fastslås genom beslut. Vid friklassning är exporten tillåten utan vidare åtgärder.

Dokument- och ärendehantering innefattande diarieföring av rapport, beslut, ansökningar och övrig dokumentation ankommer på berörd institution.

4.3.4 Ansöka om tillstånd eller andra åtgärder

Om klassificeringen visar att exporten omfattar PDA eller KM så krävs en ansökan om exporttillstånd, att exporten anmäls samt att eventuellt andra åtgärder vidtas som t.ex. upprättande av nödvändiga avtal. Vid hantering av produkter och tjänster som är föremål för amerikansk exportkontroll ska dessa regelverk och villkor särskilt beaktas innan vidareexport kan aktualiseras.

Exportören svarar för att ansökan om tillstånd utarbetas av exportören och undertecknas av institutionens prefekt. Motsvarande gäller beträffande övriga dokument som behövs.

Vid all typ av samarbets- och uppdragsforsknings, eller motsvarande, som innefattar PDA eller KM ska juristfunktionen kontaktas för att bistå med råd och stöd samt att upprätta nödvändiga avtal.

4.3.5 Genomföra export

Exportkontrollsamordnaren ska besluta om vilket leveranssätt som ska nyttjas för att säkerställa att villkoren i tillståndet är fullt implementerade. Därefter lämnar Exportören över produkten till Godsmottagningen. Exportkontrollsamordnaren ska tillse att faktura med tillhörande transportdokument är märkta på erforderligt sätt.

5. Registrering, dokumentation och sekretess

Ärenden som rör exportkontroll ska diarieföras och arkiveras i enlighet med vid var tid gällande dokumenthanteringsplan.

Registrering och diarieföring av handlingar sker i enlighet med ”Riktlinjer för ärendehandläggning vid Luleå tekniska universitet. Dokument - och ärendehantering innefattande diarieföring av rapporter, beslut, ansökningar och övrig dokumentation ankommer på berörd handläggare, antingen vid institution eller verksamhetsstödet, beroende på ärendets natur.

Observera att ärenden om exportkontroll kan innehålla sekretess och hemliga uppgifter, och försiktighet påkallas. Funktionen arkiv och registratur bistår vid frågor om dokumenthanteringsplaner, registrering, diarieföring och arkivering.

6. Informationsspridning

Säkerhetschefen ska, med hjälp av med Exportkontrollsamordnaren, följa utvecklingen på området samt tillhandhålla verksamheten stöd- och utbildningsmaterial kopplat till PDA och exportkontroll.

Prefekt ska tillse att medarbetare, uppdragstagare och andra som deltar i verksamhet vid institutionen erhåller utbildning och besitter den kompetensnivå av exportkontroll som är nödvändig i förhållande till deras arbete/verksamhet. Motsvarande åligger chefen för verksamhetsstödet avseende verksamhetsstödet medarbetare, uppdragstagare och andra som deltar i verksamhetsstödet verksamhet.

Exportkontrollsamordnaren ska sprida information, kompetenshöjande åtgärder och nyheter. Kunskaps- och medvetenhetshöjande åtgärder kan bestå av t.ex. digitala anslag på webb, nyhetsbrev, internutbildningar och informationsträffar.

7. Fysisk säkerhet och informationssäkerhet

Produkter med exportrestriktioner, såväl fysiska produkter som information, ska skyddas med lämpliga, effektiva och proportionerliga säkerhetsåtgärder för att förhindra otillåten tillgång eller användning.

Prefekt ska bedöma och vidta nödvändiga säkerhetsanvisningar och säkerhetsåtgärder vid sin institution.

Säkerhetschefen, IT-säkerhetschefen och informationssäkerhetssamordnaren bistår Prefekt vid behov. Detta ska ske i enlighet med universitetets *Informationssäkerhetspolicy*.

8. Inköp och införsel

Vid inköp/införsel av PDA eller KM ska processen *Köpa in varor och tjänster* följas i enlighet med *Inköpspolicy*, *Regler för inköp* och *Riktlinjer för direktupphandling*. Det kan bli aktuellt att teckna ett slutanvändarintyg beroende på klassificering.

9. Revision och uppföljning

Chefen för verksamhetsstödet ska hålla rektor informerad om exportkontrollsituationen vid universitetet. En avgiftsdeklaration ska vara inlämnad till ISP senast den 31 januari varje år som även föredras till rektor. Information om innehav av vissa kemikalier måste deklarerars årligen även om de inte ska exporteras.

Säkerhetschefen ska vid behov och minst en gång per år utföra internkontroller och utvärdera utformningen och efterlevnaden av dessa riktlinjer. Utvärderingen inklusive eventuella underlag ska dokumenteras och rapporteras till chefen för verksamhetsstödet. Eventuella förslag på ändringar i riktlinjerna ska beredas i enlighet med tillämpliga regler avseende revision av styrande dokument och beslutas av rektor.

10. Rapportering

Universitetet ska årligen, enligt lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd samt förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten, inlämna en deklARATION till ISP avseende

- verksamheten under det gångna kalenderåret,
- den verksamhet som planeras för det kommande kalenderåret,
- ändringar i verksamheten som planeras för det pågående kalenderåret.
- deklarerar universitetets intäkter från försäljning av PDA

Säkerhetschefen svarar för utarbetandet av rapporten/deklarationen. Såväl institutioner som Verksamhetsstöd ska bidra med underlag och med nödvändig information för att universitetet ska kunna uppfylla sin rapporteringsskyldighet.

11. Brott mot eller misstanke om överträdelse av regelverket för exportkontroll

Reglerna om exportkontroll är juridiskt bindande och kan vid överträdelse medföra både civil- och straffrättsliga påföljder för både enskilda individer och på organisationsnivå, t.ex. böter, fängelse, avgifter, svartlistning på USA:s spärllistor (vilket förhindrar forskningssamverkan).

Misstanke om överträdelse av exportkontrollregelverket eller brister i hanteringen ska anmälas till säkerhetschefen. Säkerhetschefen ska så snart som möjligt rapportera sådan incident till rektor samt chef för verksamhetsstödet.